UITLENINGEN VAN DE DIGITALE BIBLIOTHEEK

Onderzoeksartikel

Laatst bijgewerkt: 15 augustus 2023

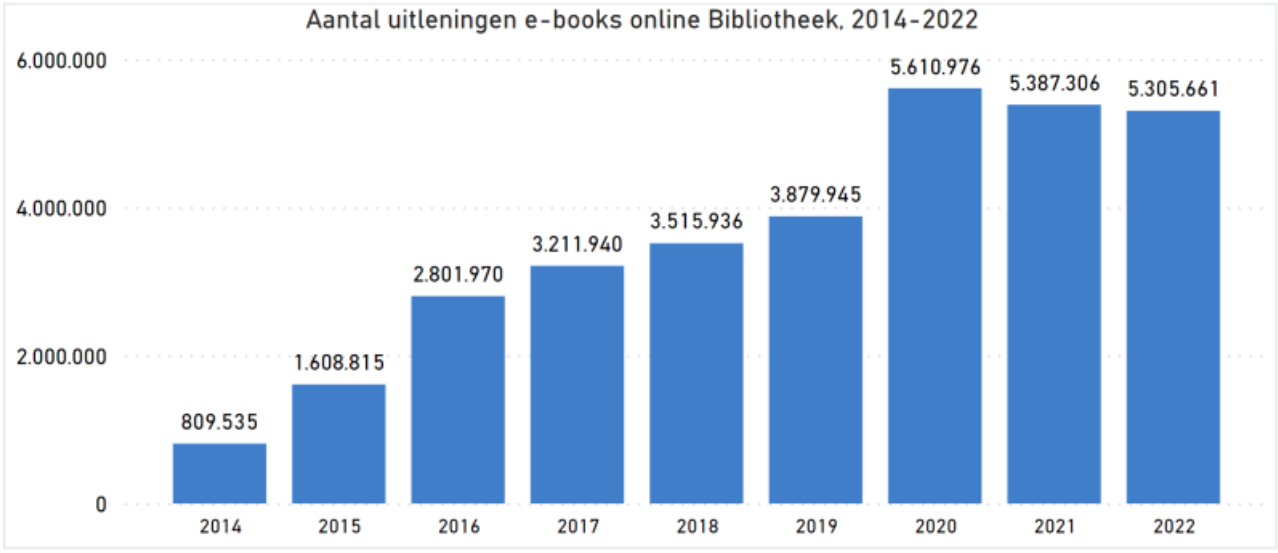
E-books en luisterboeken worden steeds populairder. Steeds meer gebruikers lezen en luisteren vanaf hun e-reader, tablet of telefoon. Zowel het aanbod als het aantal uitleningen groeit. Volwassenen vormen de grootste groep leners.

Wat is de landelijke digitale openbare bibliotheek?

De landelijke digitale openbare bibliotheek, ofwel de online Bibliotheek, biedt bibliotheekleden toegang tot e-books, luisterboeken en cursussen. Daarnaast zijn de afgelopen jaren via de online Bibliotheek diverse campagnes rondom lezen in de zomer georganiseerd, zoals de VakantieBieb, Boek ’n Trip en Vakantielezen. Deze campagnes worden ingezet om jeugd en volwassenen te stimuleren te lezen in de zomervakantie en vooral jeugd te stimuleren hun leesvaardigheid - buiten het schooljaar - op peil te houden.

Stijging in digitaal lezen zet door na corona

Steeds meer mensen lezen digitale boeken. In 2021 las 37% van de Nederlanders wel eens een e-book, en in 2022 steeg dit aandeel naar 41% (KVB Boekwerk, 2023). Ook het aantal uitleningen via de online bibliotheek laat sinds de start van het e-bookplatform in 2014 een stijgende lijn zien, met groeipercentages van 99% (2015) en 74% (2016). Daarna vlakte de groei relatief gezien af, maar bleef het aantal uitleningen stijgen. In 2016 werden 2,8 miljoen e-books uitgeleend door de online bibliotheek; in 2019 ging het om 3,9 miljoen uitgeleende e-books. In 2020 is dat – mede door de extra promotie en acties van de online Bibliotheek in coronatijd - gestegen tot circa 5,6 miljoen uitleningen. Daarna is het aantal uitleningen – zonder veel extra promotie in de volgende maanden van de coronacrisis – licht gedaald in 2021. In 2022 is dit nagenoeg gelijk gebleven: er werden 5,3 miljoen e-books geleend. Het totaal aantal uitleningen ligt nog steeds ver boven het aantal uitleningen in 2019, het jaar voor de coronacrisis. Sinds 2020 wordt één op de tien uitgeleende boeken via de online Bibliotheek geleend en negen op de tien als fysiek boek via de openbare bibliotheek. De stijging die in 2020 is ingezet in het digitaal lezen, is dus ook in de jaren daarna vastgehouden (Van de Burgt & Klaren, 2023; CBS, 2023a). Negen op de tien e-books werden geleend via een lidmaatschap bij de openbare bibliotheek, één op de tien werd geleend door een *digital only*-lid. De meeste e-books werden geleend door inwoners van Europees Nederland (99,9%). In het Caribisch deel van het Koninkrijk der Nederlanden (Bonaire, Sint-Eustatius, Saba, Curaçao, Aruba, Sint Maarten) werden in 2022 circa 4 duizend e-books uitgeleend (Van de Burgt & Klaren, 2023; CBS, 2023a).

Bron: Van de Burgt & Klaren, 2023; CBS, 2023a.

E-reader en tablet meest gebruikte devices

De e-reader en tablet zijn veruit de meest gebruikte apparaten om e-books op te lezen. Zeven op de tien e-bookleners gebruiken hiervoor de app van de online Bibliotheek, 19% leest meestal via de e-reader en 13% leest via de website op een pc, telefoon of tablet (De Bruijn, 2021). Dit komt overeen met de uitkomsten van breder onderzoek naar digitaal lezen: lezers maken het meest gebruik van de e-reader (64%), tablet (35%) of smartphone (28%) om digitaal te lezen. Jongeren maken vaker gebruik van een smartphone of laptop om e-books te lezen. E-readers worden het meest gebruikt door lezers van 35 jaar of ouder (Nagelhout & Richards, 2021).

Meer luisterboeken uitgeleend

In het aantal uitleningen van luisterboeken was in coronajaar 2020 een forse stijging te zien, mede door het tijdelijke aanbod van 100 promotietitels, die ook beschikbaar waren voor niet-leden. In 2022 werden bijna 2,1 miljoen luisterboeken uitgeleend; weliswaar minder dan in 2020, maar meer dan in 2021 en dan in 2019, voor de coronamaatregelen. Negen op de tien luisterboeken werden geleend via een lidmaatschap bij de openbare bibliotheek, één op de tien werd geleend door een *digital only*-lid. De meeste luisterboeken werden geleend door inwoners van Europees Nederland (99,9%). In het Caribisch deel van het Koninkrijk der Nederlanden (Bonaire, Sint-Eustatius, Saba, Curaçao, Aruba, Sint Maarten) zijn in 2022 ruim 1.100 luisterboeken uitgeleend.

In 2022 beluisterde 18% van de Nederlanders wel eens een luisterboek. Van hen luistert 12% luisterboeken via de online Bibliotheek. Ook Storytel (13%) en losse verkoop via Bol.com (12%) zijn veelgebruikte manieren om aan nieuwe luisterboeken te komen (KVB Boekwerk, 2023).

Zomerverhalen en cursussen

Naast e-books en luisterboeken is het ook mogelijk om gebruik te maken van Vakantielezen en online cursussen. Via de zomerleescampagne Vakantielezen werden in 2022 in de zomervakantie 6 verhalen voor kinderen van 6 tot 9 jaar aangeboden, die circa 29 duizend keer gelezen werden. Het online cursusaanbod van aanbieders Soofos en GoodHabitz maakte in coronajaar 2021 een vliegende start

met ruim 76 duizend gebruikers. In 2022 liep het cursusgebruik – zonder extra promotie en post-corona – terug tot bijna 39 duizend gebruikers (Van de Burgt & Klaren, 2023; CBS, 2023a).

Aantal uitleningen van de digitale bibliotheek

Uitleningen digitale bibliotheek	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
E-books	1.608.815	2.801.970	3.211.940	3.515.936	3.879.945	5.610.976	5.387.306	5.305.661
Luisterboeken	171.105	337.851	890.541	1.336.695	1.776.711	2.562.971	1.911.171	2.093.595
Zomerlezen	2.255.397	1.912.518	2.223.530	1.709.225	1.279.275	1.080.908	55.677	29.007
ThuisBieb	-	-	-	-	-	857.524	-	-
Cursussen	-	11.774	42.519	26.421	-	-	76.178	38.917

Bron: Van de Burgt & Klaren, 2023; CBS, 2023a.

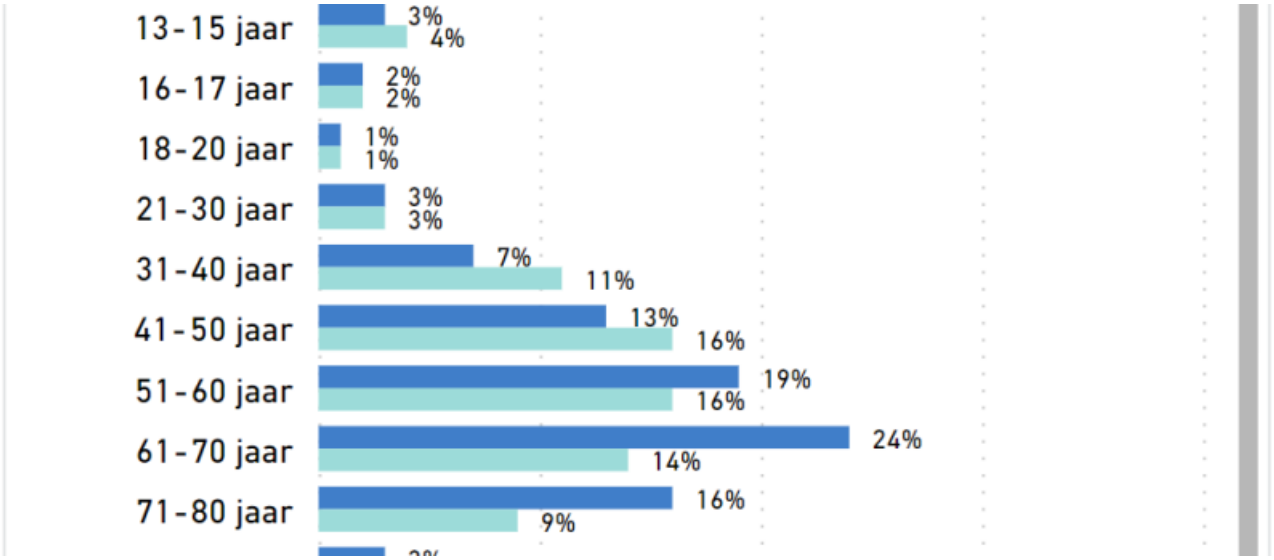
Campagnes rondom lezen in de zomer

Via de online Bibliotheek worden diverse campagnes rondom lezen in de zomer georganiseerd, zoals de VakantieBieb, Boek ’n Trip en Vakantielezen. De VakantieBieb (2013 t/m 2020) was een gratis app met 50-60 e-books voor het hele gezin, die van juni tot en met augustus opengesteld werd. Boek ’n Trip (2021) en Vakantielezen (vanaf 2022) werden ingezet om kinderen en jongeren te stimuleren door te lezen in de zomervakantie en hun leesvaardigheid op peil te houden. In 2022 is de campagne Vakantielezen van Biblionet Groningen met hulp van de KB landelijk ingezet in 91 deelnemende bibliotheken en ook in 2023 is deze wegens succes herhaald. De focus van deze campagne lag op de onderbouw van het primair onderwijs. Als onderdeel van de campagne schreven zes bekende kinderboekenauteurs een exclusief verhaal dat gratis online te lezen was.

Luisterboeken populair voor kinderen

Het merendeel van de uitgeleende luisterboeken (64%) werd in 2022 geleend door volwassenen, net als voor e-books. Het aandeel jeugdtitels dat geleend werd is echter beduidend groter voor luisterboeken dan voor e-books: één op de drie uitgeleende luisterboeken betrof een jeugdboek (35%), ten opzichte van één op de tien e-books (12%). Met name door kinderen tot 12 jaar worden meer luisterboeken (19% van de uitleningen) dan e-books (5%) geleend (KB, 2023). Het luisterboek biedt de jongste kinderen de mogelijkheid om meer zelfstandig te lezen, bijvoorbeeld op de achterbank van de auto. E-books worden met name veel geleend door digitale leden tussen de 40 en 70 jaar. Er wordt meer fictie dan non-fictie geleend; dat geldt zowel voor e-books (88%) als voor luisterboeken (85%). Dit ligt in lijn met de samenstelling van de collectie: 73% van de e-books en 66% van de luisterboeken is fictie. Het gemiddeld aantal uitgeleende e-books en luisterboeken per actieve gebruiker steeg in 2020 – mede door de extra promotie en acties van de online Bibliotheek in coronatijd - tot gemiddeld 23 e-books en 11 luisterboeken. In 2022 daalde het aantal uitleningen per actieve gebruiker – zonder veel extra

promotie – licht, naar 14 e-books en 6 luisterboeken. Actieve jeugdleden leenden gemiddeld 6 e-books en 7 luisterboeken, tegenover 18 e-books en 5 luisterboeken geleend door volwassenen (Van de Burgt & Klaren, 2023; CBS, 2023a; CBS, 2023b; KB, 2023).

Bron: KB, 2023.

Bijna 89 duizend anderstalige e-books en luisterboeken uitgeleend

Circa één op de drie digitale lezers leest wel eens een e-book of luisterboek in een andere taal dan het Nederlands, met name in het Engels. Hoogopgeleiden en lezers tot 50 jaar lezen vaker Engelstalige boeken (Nagelhout & Richards, 2021). Anderstalige boeken worden met name gelezen omdat niet alle boeken in het Nederlands verschijnen, omdat men een andere taal wil oefenen of om boeken te lezen in de oorspronkelijke taal (Nagelhout et al., 2022). Eén procent van de in 2022 uitgeleende e-books (bijna 68 duizend uitleningen) en luisterboeken (circa 21 duizend uitleningen) werd in een andere taal dan het Nederlands uitgeleend, waarvan het merendeel in het Engels. Het aantal uitleningen van anderstalige titels is in 2022 is flink gegroeid ten opzichte van 2021, zowel voor e-books (+ 38%) als voor luisterboeken (+85%). Het merendeel van de uitgeleende e-books en luisterboeken blijft echter Nederlandstalig (beide 99%). Dit hangt nauw samen met de samenstelling van de collectie, die voor het merendeel uit Nederlandstalige e-books (96%) en luisterboeken (93%) bestaat. In 2022 was de meest uitgeleende e-book titel voor volwassenen *Daar waar de rivierkreeften zingen* van Delia Owens; voor jeugd was dat *De ruines van Gorlan* van John Flanagan. Het meest geleende luisterboek voor volwassenen was *De meeste mensen deugen* van Rutger Bregman, voor jeugd werd *Donald Duck* het meest uitgeleend (KB, 2023).

Top 10 meest uitgeleende e-books in 2022

	Volwassenen		Jeugd	
	Titel	**Auteur**	**Titel**	**Auteur**
1	Daar waar de rivierkreeften zingen	Delia Owens	De ruines van Gorlan	John Flanagan
2	Vier wandelaars en een Siciliaan	Marion Pauw	Rood, wit en koningsblauw	Casey McQuiston
3	Vogeleiland	Marion Pauw	Boy 7	Mirjam Mous

	Volwassenen		Jeugd	
	Titel	**Auteur**	**Titel**	**Auteur**
4	Wachten op woensdag	Nicci French	Een hondenleven	Jeff Kinney
5	De Camino	Anya Niewierra	De vermiste prins	John Flanagan
6	Amalia	Claudia de Breij	54 minuten	Marieke Nijkamp
7	t Hooge Nest	Roxane van Iperen	De brandende brug	John Flanagan
8	Het strandhuis	Suzanne Vermeer	Liefde & gelato	Jenna Evans Welch
9	De meeste mensen deugen	Rutger Bregman	De dragers van het eikenblad	John Flanagan
10	De hemel is altijd paars	Sholeh Rezazadeh	Het ijzige land	John Flanagan

Bron: KB, 2023.

Top 10 meest uitgeleende luisterboeken in 2022

	Volwassenen		Jeugd	
	Titel	**Auteur**	**Titel**	**Auteur**
1	De meeste mensen deugen	Rutger Bregman	Donald Duck	Disney
2	Wormmaan	Mariken Heitman	De magische halsband	Thomas van Grinsven
3	Daar waar de rivierkreeften zingen	Delia Owens	De Zoete Zusjes gaan op vakantie	Hanneke de Zoete
4	De heks van Limbricht	Susan Smit	Pluk van de Petteflet	Annie M.G. Schmidt
5	Sapiens	Yuval Noah Harari	Mees Kees gaat verhuizen	Mirjam Oldenhave
6	Zachtop lachen	Malou Holshuijsen	Het grote Gruffalo luisterboek	Julia Donaldson
7	Eindspel	Isa Maron	Mees Kees - In de gloria	Mirjam Oldenhave
8	De zwijger	René van Stipriaan	De Zoete Zusjes moppenboek	Hanneke de Zoete
9	Ginevra	Simone van der Vlugt	De rekenrap	Mirjam Oldenhave
10	Vier wandelaars en een Siciliaan	Elle van Rijn	Kopje-onder	Jeff Kinney

Bron: KB, 2023.

Gebruikers tevreden met leenproces

Gebruikers van de online Bibliotheek zijn over het algemeen tevreden: zowel het gebruik van e-books als het gebruik van luisterboeken wordt gemiddeld met een 7,7 gewaardeerd. Acht op de tien gebruikers zijn tevreden over het registreren en inloggen; slechts 6% is hierover (zeer) ontevreden. Ook

de uitleg over het leenproces is doorgaans prima: slechts 5% is niet tevreden. Het vinden van boeken gaat echter niet altijd even soepel: 18% is ontevreden over de zoekcategorieën en 15% over de zoekfunctie (De Bruijn, 2021).

Bronnen

- Bruijn, S. de (2021). *Bezoekers van online Bibliotheek geven hun mening. Klanttevredenheidsonderzoek naar de website en de online bibliotheek app*. Amsterdam: MWM2, in opdracht van KB.
- Burgt, A. van de & Klaren, M. (2023). *Bibliotheekstatistiek 2022*. Den Haag: KB.
- Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) (2023a). *Landelijke digitale openbare bibliotheek; gebruik, accounts en licenties.*
- Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS), StatLine (2023b). *Openbare bibliotheken; leden, collectie, uitleningen vanaf 1900*.
- KB (2023). *Datawarehouse*.
- KVB Boekwerk (2023). *Digitaal lezen groeit, papieren boek nog steeds meest gelezen.*
- Nagelhout, E. & Richards, C. (2021). *Rapportage Boekenbranche Meting 56. Themameting: digitaal lezen*. Amstelveen: GfK, in opdracht van Stichting Marktonderzoek Boekenvak (Koninklijke Boekverkopersbond, de Groep Algemene Uitgevers, Stichting Lezen, CPNB, KB).
- Nagelhout, E., Richards, C. & Qing, L. (2022). *Rapportage Boekenbranche Meting 60. Themameting: Anderstaligheid*. Amstelveen: GfK, in opdracht van Stichting Marktonderzoek Boekenvak (Koninklijke Boekverkopersbond, de Groep Algemene Uitgevers, Stichting Lezen, CPNB, KB).